

Badische Landesbibliothek Karlsruhe

Digitale Sammlung der Badischen Landesbibliothek Karlsruhe

Rudolphi Goclenii Exercitationes et disputationes ethicae & politicae

Goclenius, Rudolph

Marpurgi Cattorum, 1601

Disputatio II.

[urn:nbn:de:bsz:31-109121](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:bsz:31-109121)

28. Tertia est: sitné aliquis beatus appellandus, dum vivit, & recténe Solon affirmer, ante finem vitæ neminem beatum appellandum? Respondetur contra Solonem: *Cap. 10.* Beatos appellamus, ante obitum etiam, eos, qui virtutes colunt, in iisq; colendis perseverant.

29. Quarta quæstio est: An vivorum casus pertineant ad mortuos? Responderur, quæcunque mortuorum filiis & amicis eveniunt, sive bona sive mala, spectant quidem ad mortuos, sed non sunt tanta, ut mortui statum immutent, ut videlicet ex beato miserum, & ex misero beatum reddant. *Cap. 11.*

30. Quinta est de dignitate beatitudinis: *Cap. 12.* Utrum beatitudo est potius bonum τιμιον honorabile, quàm ἐπαινετὸν laudabile? Prius affirmatur.

31. Hactenus finis vitæ practicæ expositus est. Deinceps de causis, quæ ad finem consequendum faciunt, in primisq; de forma beatæ vitæ differendum.

DISPUTATIO II.

DE VIRTUTE MORALI.

CUM primo libro de fine vitæ practicæ *Cap. 1.* actum sit, ratio doctrinæ postulat, ut deinceps de modo acquirendi finis explicetur,

A S plicetur,

plicetur, videlicet de virtute *ἠδυνῆ*, cūm generatim, tum speciatim.

2. Generatim primūm de efficiente & objecto, deinde de natura essentiaq; virtutis.

3. De efficiente, virtus moralis seu ethica potissimūm comparatur *ἔθῆς*, id est, consuetudine seu more, unde & nomen duxit.

4. Itaque nobis naturā non ingeneratur. (Quod & de virtute mentis seu rationis verum est.)

5. Neq; tamen *παρὰ φύσιν*, id est, præter naturam advenit, sed est in nobis naturalis *διὰ δυνῆς*, qua possumus virtutes per longam consuetudinem suscipere.

Cap. 2.

6. Eequomodo verò, seu ex quibus causis virtus consuetudine seu actionibus assiduis acquiritur?

7. Primūm rectæ rationi convenienter agere, omnium virtutum est seminarium. Deinde actiones in virtute tum acquirenda, tum acquisita exercenda nituntur mediocritate, seu certa quadam moderatione, qua ab extremis excessu & defectu recedunt.

8. Ac ut virtus excessu & defectu interit: ita à mediocritate procreatur, augetur, conservatur.

Resp. 3.

9. Sed actiones, quibus virtutem acquirimus, cūm similes sint re ipsa iis, quæ à virtutis habitu proficiscuntur, & per quas virtus jam
adepta

adepta exercetur: (quemadmodū enim à voluptatibus abstinendo fit temperans, ita temperans factus abstinere) tamen etiam differunt ab his: illæ enim conjunctam habent semper voluptatem solidam & sincerā, hæ verò non. Nondum temperans factus abstinere cum dolore, factus verò abstinere cum voluptate.

10. Tertio magni refert ad virtutis habitum acquirendum, quibus voluptatibus ac doloribus quis jam inde à puero assuescat vel dolere vel gaudere.

11. In voluptatibus autem & doloribus moderandis virtus Ethica versatur: & hoc universale virtutum & vitiorum objectum est.

12. Contraveniat hinc aliquis. Temperanter agendo temperantes effici, inquis. At verisimile est eum qui temperanter agit, jam temperantem esse, & habitum perfectum possidere, non autem acquirere. Quemadmodum enim qui Grammaticorum officio funguntur, Grammatici sunt: sic qui temperantium munia obeunt, temperantes sunt. Eadem enim est ratio virtutum & artium.

13. Respondetur: qui Grammaticorum munere funguntur, Grammatici absolute non sunt dicendi, sed ii tantum, qui ex arte id præstant. Pari itaque ratione non quivis qui temperate agunt, temperantes illico erunt, sed illi tantum, qui ex habitu temperantiæ operantur.

Cap. 4

rantur, seu, ut temperantes solent, nimirum scientes, volentes, & constantes.

14. Tria enim omninò requiruntur ad hoc, ut quid ex virtute geratur ab aliquo.

15. Primum ut sciens, deinde ut volens, tertio ut firmo & stabili animo agar,

16. Ex præcedentibus *πείρασμα* est hoc: Cum crebris exercitiis, illisq; mediocribus, acquiratur virtus, absurdum est, quosdam egregie de virtutibus disputare, nihil verò eorum, quæ noverunt, moribus exprimere,

17. Hi similes sunt ægrotis, qui diligentes medicos audiunt, nec tamen obtemperant,

18. Ut enim horum corpus minimè sanatur, ita nec animus eorum virtutibus excolitur.

Cap. 5. 19. Haecenus de efficiente & objecto, nunc de essentia virtutis.

20. Virtus moralis est *ἔξις ποσειστικὴ*, ἐν μεσότητι τῆ πρὸς ἡμᾶς, ἀεικλήν λόγῳ ἢ ὡς ἀνθρώπινον εἶπεν, est habitus electivus in ea mediocritate positus, quæ ad nos refertur, rectaq; prudentiæ ratione est definita.

21. Virtutem esse *ἔξιν* probatur: Si virtus in animo est, vel est *πάθος*, vel *δύναμις*, vel *ἔξις*. At neq; *πάθος* neq; *δύναμις*. Relinquitur igitur esse *ἔξιν*.

22. Genus est *ἔξις*, id est, habitus. Et quidem est virtus habitus bonus, sed hæc differentia,

rentia, cùm non exprimat, in efficiente & forma intelligitur.

23. *Ἡ εἰσαμένη λόγῳ, ἡ ὡς ἀνθρώπῳ. Ὁ δέσποτις, dif. Cap. 6.*
ferentia est ab efficiente causa sumpta.

24. Forma virtutis est mediocritas *πρὸς ἡμᾶς*, id est, ad nos relata.

25. Virtus scilicet est medii & perfecti indagatrix, & actiones ejus circa medium versantur.

26. Intellige autem primò medium duplex esse: Rei, & rationis, seu quò ad nos. Illud est *κατὰ ἀναλογίαν ἀειδμηπλιώ*: hoc verò *κατὰ γεωμετρικῶ*.

27. Secundò: Medium hic dici respectu extremorum vitiosorum.

28. Hæc extrema autem considerantur vel in specie, vel in genere.

29. In specie, prout vel excedunt medium, vel ab eodem deficiunt. Hac igitur ratione in definitione dictum est, virtutem esse habitum, in mediocritate positum: In genere verò, quoniam in eo conveniunt, quod sunt vitiosa, & eadem ratione virtuti adversantur. Ita virtus erit extremitas, hoc est, summum quid & perfectissimum: & contrà vitium infimum quid & imperfectissimum.

30. Tertid, quædam actiones & perturbationes, in quibus vitia & virtutes versantur (ut adulterium & inedia) medium non recipiunt,

piunt,

piunt, ut quæ per se malæ sunt.

31. Quædam recipiunt, ut quæ per se malæ non sunt, sed respectu circumstantiarum vel rectè vel secus fieri dicuntur.

32. Rectè quidem, si medium observetur, quoad nos.

33. Non rectè, si à medio aberrent.

Cap. 7.

34. Mediocritas hæcenus in genere declarata est, nunc eadem in specie, hoc est, in singulis virtutibus ostenditur, sequente διαγράφη, quæ ostendit quamlibet virtutem ut medium inter duo extrema vitiosa consistere.

XXXV.

ἔλλειψις.

μεσότης.

ὑπερβολή.

φόβος

ἀνδρεία

δάρσος

metus, timiditas, ignavia

fortitudo.

audacia.

ἀναιδιότης

σωφροσύνη

ἀκολασία

stupiditas.

temperantia.

intemperantia.

ἀνελευθερία

ἐλευθεριότης

ἀσωτία

illiberalitas.

liberalitas.

prodigalitas.

μικροπρέπεια

μεγαλοπρέπεια

ἀπτερχαλία

parvificentia.

magnificentia.

βαυανσία

nimius luxus, & profusa largitio.

μικροψυχία

μεγαλοψυχία

χαυνότης

parvus pulchritudo;

magnitudo

elatio animi.

animus

animi.

ἠφιλοτιμία

ὀρεξις τιμῆς δίχαια, φιλοτιμία

contemptus honoris, recta honoris cupiditas, ambitio.

ἀσχημία

ἄρρηστία	πραΰτης	ἄρρηστως
ira vacuitas,	mansuetudo.	iracondia.
εἰρωνεία	ἀλήθεια	ἀλαζονεία
disimulatio.	veritas.	arrogantia.
ἀγροικία	ἑλληνικία	βαυκολία
rusticitas.	urbanitas.	leuititas.
ἀναισχυντία	αἰδώς	κατὰ πληξίε
impudentia.	verecundia.	rusticus pudor.
δυσκολία	φιλία	κολακεία
morositas.	amicitia.	adulatio, assentatio.
ἔπιχαρεια	Νέμεσις	φθόνος
malevolentia.	indignatio.	invidia.
ἕλαττον	ἴσον	πλέον
minus.	aequale, iustitia.	plus.

Ex his autem propriè virtutes non sunt, sed animi affectiones: verecundia, Nemesis & amicitia.

36. Caterùm opponitur medium extre- Cap. 7
mis. Extrema verò & ipsi medio, & inter se.

37. Magis tamen extrema inter se pugnant, quàm cum virtutibus, ut prodigus opponitur & avaro & liberali, magis tamen illi, quàm huic.

38. Defectus aliquando magis quàm excessus pugnat cum medio, ut timiditas magis quàm audacia cum fortitudine.

39. Aliquando contrà, excessus magis quàm defectus, ut ἀκολασία seu intemperantia magis quàm nimia abstinentia cum temperantia pugnat.

40. Itaq;